

Twee

.....
'De verwoeste spoorbrug
bij Rhenen'
.....

Wat was de rol van de advocatuur tijdens de bezetting? Het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) doet de komende jaren onderzoek om die vraag te beantwoorden. In deze tijd van het jaar kan ook de vraag opkomen wat advocaten overkwam in de meidagen van 1940. Enkelen vochten mee tegen de Duitse invasie en betaalden een hoge prijs.

gesneuvelde advocaten

.....
Roland Mans
advocaat te Leiden
.....

Het *Advocatenblad* van 15 juni 1940 opent als volgt:

IN MEMORIAM

Mr. Cornelis Jozef DANIËLS, advocaat te Maastricht en Reserve Eerste Luitenant der Infanterie, gevallen op 12 mei 1940 op den Grebbeberg en aldaar begraven.

Mr. Alexandre Louis François Jacques DE VRIES, advocaat te Amsterdam en Reserve Ritmeester bij het 1e Regiment Huzaren, gevallen op een der eerste oorlogsdagen bij de Kerk van Achterveld, binnen de Gemeente Barneveld.

Direct hierna vervolgt de redactie, kennelijk nog onbevreesd voor represailles van de nieuwe autoriteiten, met de volgende tekst:

'Aan de Raden van Toezicht in alle arrondissementen is opgave gevraagd van gesneuvelde of verwonde confrères. Nog

niet van alle arrondissementen is bericht ontvangen en sommige wel ontvangen berichten doen blijken dat omtrent eenige confrères nog onzekerheid heerscht.

Maar het is thans wel zeker, dat wij het verlies moeten betreuren van de beide confrères, wier namen hierboven zijn gesteld. Wij herdenken hen in eerbied en in dankbaarheid.

In diepe eerbied, omzat zij hun leven lieten voor ons hoogste goed, ons Nederlandsche vaderland.

In groote dankbaarheid, omdat de gebrachte offers ons de zekerheid hebben gegeven, dat het Nederlandsche Volk nog een levend volk is. Alleen waar 's lands zonen hun leven geven voor 's lands onafhankelijkheid, bewijst een volk voor het forum der wereldhistorie, dat het nog een levensvatbaar, met wil tot voortbestaan bezielde, volk is. Confrères, wij zullen U en Uw offer niet vergeten.

Ook verder is er veel leed. Wij kennen een confrère, die zijn eenigen zoon verloor, velen, die andere verwanten moeten missen.

Wat betreft de gewonden werd ons opgegeven confrère Van Dal uit Breda als Reserve Luitenant der Jagers, Franssen uit Den Haag als Reserve Kapitein der Infan-

terie en Wolfsbergen uit Rotterdam als dienstplichtig Sergeant. Laatstgenoemde is hersteld, de beide anderen gaan goed vooruit. Ook ten aanzien van de verwonden geldt echter dat wij de lijst nog geenszins kunnen afsluiten.

Ook materieel zijn vele confrères, vooral in Rotterdam en Middelburg, tot het uiterste getroffen. Kantoren met de geheele inventaris, dossiers en bibliotheek, kortom met alles, gingen verloren.

Maatregelen tot hulpverlening door de confrères van de niet getroffen balies zijn in bewerking.'

Gevechtssituatie op 12 mei 1940

De gevechtsacties, die De Vries en Daniëls fataal worden, hebben op of rond 12 mei plaats. Wat is op die dag de algemene situatie op het strijdtoneel waarop zij zich bevinden? Op 10 mei 1940 om 03.55 uur vallen de Duitsers Nederland binnen. Al op zaterdag 11 mei rukken zij op naar de Grebbelinie, de verdedigingslijn die van Ochten via Rhenen, Veenendaal en Amersfoort naar het IJsselmeer loopt.

Vóór de Grebbelinie, vanuit het oosten gezien, zijn drie regimenten huzaren actief. Achterveld ligt in dat gebied.

Het dorpje behoort tot de gemeente Barneveld. Vanwege de nabijgelegen radiozender van Kootwijk zijn de Duitsers in het gebied geïnteresseerd. Op 11 mei 's avonds worden vijandelijke soldaten in Barneveld gesignaleerd. Op 12 mei krijgt een eskadron van één van deze regimenten opdracht naar Achterveld op te trekken.

Achter de Grebbelinie (zie kaart) liggen van noord naar zuid het vierde legerkorps, het tweede legerkorps en brigade A van het derde legerkorps. Rhenen en de Grebbeberg liggen in het gebied van het tweede legerkorps.

De Duitse aanval op de Grebbelinie concentreert zich op de stellingen bij de Grebbeberg. Vanaf 11 mei 's ochtends wordt gevochten in de 'voorpostenstrook' van de linie. Tot laat in de middag biedt het IIIde bataljon infanterie weerstand, maar dan slagen de troepen van SS-Standarte 'Der Führer' erin de voorpostenstrook te veroveren.

Een artilleriebeschieting op 12 mei 's ochtends luidt de aanval op de Grebbeberg zelf in. Rond halfeen vallen twee bataljons SS'ers de stellingen aan en al spoedig veroveren ze die. Een tegenaanval laat diezelfde middag mislukken. De situatie wordt daarmee uiterst kritiek. Als de Grebbelinie bij Rhenen wordt doorbroken, zullen het tweede en vierde legerkorps gedwongen zijn zich terug te trekken achter de veel minder sterke Waterlinie. In de nacht van 12 op 13 mei worden daarom versterkingen ingezet langs de 'ruglijn' (laatste gevechtlijn) van de Grebbelinie nabij Rhenen.

Mr. Alexandre Louis François Jacques de Vries

De Vries wordt op 4 oktober 1900 geboren te Amsterdam. Hij is advocaat te Amsterdam. Als reserveritmeester¹ bij het 1e regiment huzaren wordt hij tijdens de mobilisatie in actieve dienst opgeroepen. Zijn regiment vormt een van de drie regimenten huzaren dat vóór de Grebbelinie (vanuit het oosten gezien) actief is. Het eskadron² waarover hij het

1 Ritmeester is een cavalerierang vergelijkbaar met die van kapitein bij de infanterie.
2 Een eskadron is een eenheid van de cavalerie vergelijkbaar met een compagnie van de infanterie. Gewoonlijk bestaat een eskadron uit twee tot vier pelotons manschappen.

commando voert, krijgt bevel om op 12 mei naar Achterveld op te trekken.

In de buurt van het dorp aangekomen, geeft De Vries het bevel om op te rukken en een commandopost in te richten in de tuin van de kerk. Nadat het eskadron ongeveer 500 meter is opgetrokken, opent de vijand het vuur. Een hevig gevecht, waaraan De Vries actief deelneemt, breekt uit.

Wachtmeester De Roos, die deel maakt van het eskadron, is één van de getuigen. Hij verklaart: 'Ik bemerkte op een gegeven moment dat de ritmeester aan de knie gewond was.' Dienstplichtig huzaar en karabijnschutter Geertsma zegt daarover: 'Hij was heel kalm en moedig, hij kende geen angst en gaf steeds het voorbeeld. Hij werd gedu-

.....
'Hij zei: "Ik ben gewond, 't geeft niets, ik geef het nog niet op"'
.....

rende het gevecht gewond aan zijn rechterknie. Hij zei: "Ik ben gewond, 't geeft niets, ik geef het nog niet op." Hij gooide nog met een handgranaat. Een Duitscher kwam naar voren met de handen omhoog, de Duitscher schreeuwde zoiets van "overgeven". De ritmeester zei: "Nooit overgeven voor koningin en vaderland!"

Kennelijk vechten de Nederlanders tegen een overmacht. Dienstplichtig huzaar Kooistra: 'De ritmeester zei tegen mij: we vechten 1 tegen 5.' Ook het materieel werkt niet mee. Hun mitrailleurs laten hen voortdurend in de steek. Dienstplichtig huzaar Van den Hoek: 'Hij (De Vries) kwam om mitrailleurs op te halen, omdat de andere mitrailleurs in de voorste lijn defect waren.'

Wonderlijk genoeg lukt het de huzaren toch om gevangenen te maken. Wachtmeester N. M. Stoel: 'Van voren kwamen nog twintig gevangenen. De ritmeester heeft uitdrukkelijk bevolen

dat deze gevangenen niet mochten worden doodgeschoten.' Dat dit bevel van De Vries niet misplaatst was, blijkt uit een verklaring van huzaar Kooistra: 'We hadden toen nog twee krijgsgevangenen die we dood wilden schieten, omdat ze anders morgen weer op ons zouden schieten, maar we hebben dit niet gedaan, omdat ze zoo huilden en maar riepen dat zij geen "krieg" wilden.'

Op het moment dat De Vries het bevel geeft voor een tegenaanval wordt hij dodelijk geraakt. Wachtmeester De Roos: 'Ik heb gezien dat de ritmeester is opgesprongen en hoorde hem "stormen" commandeeren. Op dat moment moet hij doodelijk zijn getroffen.'

Karabijnschutter Geertsema: 'Toen de Duitschers dichterbij kwamen riep de ritmeester: "Stormen". Hij ging zelf naar voren. Hij pakte mijn karabijn en toen hij deze even in zijn handen had, werd hij links in de zijde geraakt. Hij viel neer, kreunde en was dood. Ik heb toen mijn karabijn weer teruggehaald.'³

Mr. Cornelis Jozef Daniëls

Daniëls wordt op 5 mei 1911 te Maastricht geboren, waar hij, na zijn studie in Nijmegen, ook advocaat wordt. Begin mei en in de eerste twee oorlogsdagen heeft hij als reserveluitenant de taak om

.....
Mr. Cornelis Jozef Daniëls
.....

3 Tijdens de gevechten op 12 mei 1940 in Achterveld sneuvelen, behalve De Vries, nog 11 andere huzaren. Bij de Sint-Jozefkerk ter plaatse staat een oorlogsmonument om hen te gedenken.

.....
 De Grebbelinie op 12 en 13 mei 1940;
 roodgeaceerd gebied in Duitse handen

met een sectie soldaten een munitieopslagplaats in Beverweert te bewaken. Op 12 mei wordt het depot beschoten door vliegtuigen. Diezelfde dag worden enkele personen die verdacht rond het depot lopen – naar later blijkt NSB'ers – gearresteerd. In de buurt dalen parachutisten neer die worden achtervolgd.

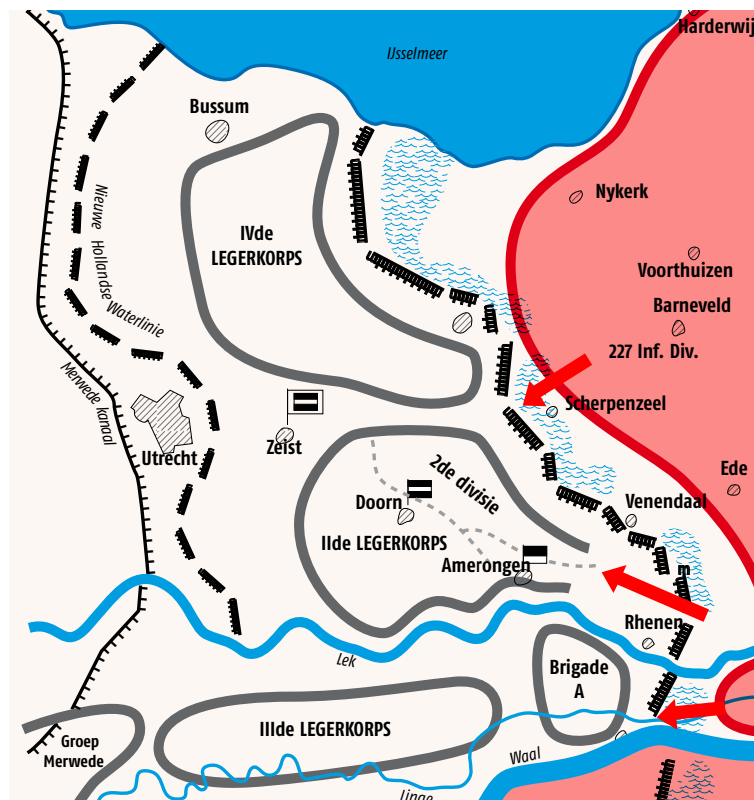
Net als bij de andere depots het geval is, wordt de munitie in grote hoeveelheden door de vechtende troepen weggehaald. Als op 12 mei de Duitsers bij Rhenen door dreigen te breken en generaal-majoor Harberts van het tweede legerkorps naarstig op zoek is naar versterkingen, wordt het depot van Daniëls ontruimd en wordt hij met zijn sectie om ongeveer 19.00 uur naar Rhenen vervoerd.⁴

Wat daarna precies met Daniëls is gebeurd, is onduidelijk, omdat in zijn geval gedetailleerde gevechtsverslagen ontbreken.

Op zijn kruis op de erebegraafplaats in Rhenen staat dat hij daar op 14 mei is overleden.⁵ Dat is in strijd met de rouwadvertentie in het *Advocatenblad* van 15 juni 1940, waarin staat dat hij op 12 mei 1940 op de Grebbeberg is gesneuveld. Hoe zit dit?

We weten dat de 'ruglijn' bij de Grebbeberg in de nacht van 12 op 13 mei met versterkingen van het tweede legerkorps werd bezet. Daniëls' eenheid maakte deel uit van het tweede legerkorps en uit het rapport van zijn meerdere weten we ook dat hij op zondagavond 12 mei 1940 van zijn bewakingstaak werd ontheven en met zijn sectie naar Rhenen werd gestuurd. In een rapport dat reservekapitein Van der Spek in augustus 1940 schreef over zijn belevenissen tijdens de slag om de Grebbeberg staat dat Daniëls op 13 mei 1940 sneuvelde, toen hij met zijn sectie in de strijd werd geworpen.

Had Van der Spek gelijk of vergiste hij zich? Wellicht dacht hij dat Daniëls

op het slagveld was gestorven, maar was deze in werkelijkheid zwaargewond geraakt en overleed hij pas de volgende dag.

Hoe dan ook: duidelijk is in elk geval dat Daniëls niet op 12 mei is gesneuveld en dat het *Advocatenblad* van juni 1940 er op dit punt naast zat. Wel staat voldoende vast dat hij met zijn sectie op maandag 13 mei in de strijd werd geworpen. Hij is diezelfde dag gesneuveld of een dag later aan zijn verwondingen bezweken.

Literatuur

- *Advocatenblad* 15 juni 1940.
- Gevechtsverslagen van het Nederlandse Instituut voor Militaire Historie.
- Lou de Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel 3, Mei '40.
- Informatie van het Nationaal Comité 4 en 5 mei met betrekking tot oorlogsmonumenten.
- Informatie van de Oorlogsgravenstichting.
- Informatie op de site www.grebbeberg.nl.

4 Uit het rapport van reservekapitein W.M. Ragut: 'Op last C. Staf II-L.K. werd de aldaar (Beverweert; red.) met de beveiliging belaste S. onder Co. van 1e Lt. Daniëls ter beschikking gesteld van de C.IIR.I. Deze S. is door tussenkomst Troep. Det. naar Rhenen vervoerd te plm. 19.00 uur.'

5 Op de site www.grebbeberg.nl staat een afbeelding van een tweede grafsteen, waarop eveneens staat dat Daniëls op 14 mei is overleden.

Wie wil lezen hoe een andere jurist door de oorlog is ingehaald, die leze wat Joggli Meihuizen onlangs publiceerde over de jarenlange strijd tussen Pitlo en joodse juristen.

